

1. Tarihsel bilginin üretim sürecinin son aşamasında bilimsel bir eser ortaya koyarken tarih araştırmacıları yararlandıkları kaynaklara atıf yapmalı ve bu kaynakları eserin kaynakça bölümünde göstermelidir. Kaynakçanın belirtilmesi, bilimsel ve mesleki etik açısından zorunludur. Akademik yazım standartlarına uyulmalı; açık, anlaşılır ve mantıksal bir yapı benimsenmelidir. Olaylar, tarihsel bağlamına uygun şekilde ve kronolojik sırayla anlatılmalıdır. Çalışma, mevcut literatüre katkı sağlayacak yeni bir bakış açısı veya bilgi sunmalıdır.

Buna göre bir tarih eserinin “bilimsel” olabilmesi için taşıması gereken kriterler nelerdir? Gerekçeleriyle açıklayınız.

2. Geleneksel tarih araştırmalarında, kaynaklara fiziksel olarak kütüphaneler, arşivler, müzeler ve saha çalışmaları aracılığıyla erişim sağlanır. El yazmaları, resmî belgeler ve gazete arşivleri gibi birincil kaynaklar doğrudan incelenir. Araştırmacılar, kaynakların analizinde metinleri manuel olarak okuyup yorumlar ve olaylar arasındaki bağlantıları kendileri kurar. Buna karşılık dijital tarih yazıcılığında çevrim içi veri tabanları, dijital arşivler ve e-kitaplara internet üzerinden erişim sağlanır. Dijitalleştirilmiş el yazmaları, belgeler ve multimedya içerikler araştırmalarda kullanılır. Büyük veri setlerini analiz etmek için istatistiksel araçlar ve veri görselleştirme teknikleri uygulanır. Sosyal ağ analizi, coğrafi bilgi sistemleri (GIS) ve doğal dil işleme (NLP) gibi modern yöntemler yaygın olarak tercih edilir ancak dijital içeriklerde, telif hakkı sorunları, içeriklerin tarihsel bağlamdan koparılması ve dijital verilerin uygun şekilde saklanmaması nedeniyle kaybolma riski gibi sorunlarla karşılaşılabilir.

2.1. Buna göre dijital tarih yazıcılığının, verilerin toplanmasında ve analizinde geleneksel tarih yazımına göre sağladığı avantajlar nelerdir? Açıklayınız.

2.2. Buna göre tarihsel belgelerin dijitalleştirilmesi sürecinde meydana gelebilecek etik sorunlar neler olabilir? Örnek vererek açıklayınız.

5. Aşağıda Hitit ve Asya Hunlarının yönetim anlayışlarına dair metinler verilmiştir.

HİTİTLER

MÖ 1650-1190 yılları arasında Anadolu'da hüküm süren Hititler, krallıkla yönetiliyordu. Fırtına Tanrısı'nın yeryüzündeki temsilcisi sayılan ve hem başkomutan hem de başrahip olan krallar, "büyük kral" ve "tanrının gözdesi" gibi ünvanlarla anılırdı. Kralların öldükten sonra ise tanrı olduğuna inanılırdı. Kralın ölümüyle onun soyundan gelen vârisi tahta çıkardı. Üst düzey görevlilerden oluşan "pankuş" adlı bir meclis de yönetimde önemli bir rol oynardı.

ASYA HUNLARI

Eski Türklerde yönetme yetkisinin Tanrı tarafından verildiğine inanılır ve bu inanç kut kavramıyla ifade edilirdi. Hükümdar, "Tanrı kutunu taşıyan Tanhu" olarak kabul edilirdi. Taht genellikle en büyük oğula ya da kardeşe geçse de bu süreçte taht mücadeleleri sık görülür ve bu da yönetimde istikrarı zorlaştırırdı. Türk devlet anlayışında, "il" terimiyle ifade edilen devlet; bağımsızlık, vatan, halk ve töre unsurlarına dayanırdı. Tanhu, devlet yönetimine dair önemli kararları alırken "toy" ya da "kurultay" adı verilen meclise danıştırdı.

5.1. Hitit ve Asya Hun devletlerinin yönetim anlayışındaki benzerlikler nelerdir? Verilen metinleri dikkate alarak açıklayınız.

5.2. Buna göre Eski Çağ'da gücünü Tanrı'dan alan bir egemenlik anlayışının benimsenmesinin sebepleri neler olabilir? Açıklayınız.

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	TAR.9.1.3. Tarihsel bilginin üretim sürecini çözümleyebilme	<p>Alan Becerileri:</p> <p>SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma (SBAB2.2. Kaynaklardan Bilgi Toplama, SBAB2.3. Kaynağı İnceleme, SBAB2.4. Kaynağı Sorgulama)</p> <p>Kavramsal Beceriler:</p> <p>KB2.4. Çözümleme</p>
2	TAR.9.1.4. Dijitalleşmenin tarih araştırma ve yazımının dönüşümüne etkisini değerlendirebilme	<p>Alan Becerileri:</p> <p>SBAB1. Zamanı Algılama ve Kronolojik Düşünme (KB2.17. Değerlendirme)</p> <p>Kavramsal Beceriler:</p> <p>KB3.1. Karar Verme</p>
3	TAR.9.2.1. Tarım Devrimi'nin Eski Çağ medeniyetlerindeki yerleşmeye ve ekonomik faaliyetlere etkisini değerlendirebilme	<p>Alan Becerileri:</p> <p>SBAB2.Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma (SBAB2.3. Kaynağı İnceleme) (SBAB1.1. Dönüştürme, SBAB8.4. Coğrafi Bilgileri Çözümleme, SBAB10.3. Haritadan Çıkarım Yapma)</p> <p>Kavramsal Beceriler:</p> <p>KB3.2. Problem Çözme</p>
4	TAR.9.2.1. Tarım Devrimi'nin Eski Çağ medeniyetlerindeki yerleşmeye ve ekonomik faaliyetlere etkisini değerlendirebilme	<p>Alan Becerileri:</p> <p>SBAB2.Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma (SBAB2.3. Kaynağı İnceleme) (SBAB1.1. Dönüştürme, SBAB8.4. Coğrafi Bilgileri Çözümleme, SBAB10.3. Haritadan Çıkarım Yapma)</p> <p>Kavramsal Beceriler:</p> <p>KB3.2. Problem Çözme</p>
5	TAR.9.2.2. Eski Çağ'daki farklı medeniyetlerin yönetim ve ordu sistemlerini özetleyebilme	<p>Alan Becerileri:</p> <p>SBAB1. Zamanı Algılama ve Kronolojik Düşünme (KB2.17. Değerlendirme)</p> <p>SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma (SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama)</p> <p>SBAB3. Tarihsel Empati (SBAB3.1. Tarihsel Bağlamsallaştırma) (KB2.14. Yorumlama)</p> <p>Kavramsal Beceriler:</p> <p>KB2.3. Özetleme</p>

PUANLAMA TABLOSU							
1	2		3	4	5		TOPLAM
	2.1.	2.2.			5.1.	5.2.	
20	20	20	20	20	20	100	

ÇÖZÜMLER

1. TAM PUAN (5+5+5+5=20 PUAN)

Kaynakçanın belirtilmesi: Kaynakçanın eksiksiz sunulması, bilimsel etik açısından zorunludur ve eserin doğruluğunu ve güvenilirliğini artırır.

Akademik yazım standartlarına uyum: Metnin açık, anlaşılır ve tutarlı olması, okuyucunun doğru anlam çıkarabilmesi için gereklidir.

Tarihsel bağlamın ve kronolojik sıralamanın takip edilmesi: Olaylar arasındaki ilişkinin doğru anlaşılması ve olayların dönemin şartlarına göre doğru yorumlanması açısından zorunludur.

Yeni bir bakış açısı veya bilgi sunulması: Bu çalışmanın esas amaçlarından olup tarihsel bilginin gelişmesine katkı sağlar.

Öğrencinin cevabında (yukarıdaki gibi);

I. kaynakçanın belirtilmesini gerekçesiyle açıklaması,

II. akademik yazım standartlarına uyumu gerekçesiyle açıklaması,

III. tarihsel bağlamın ve kronolojik sıralamanın takip edilmesini gerekçesiyle açıklaması,

IV. yeni bir bakış açısı veya bilgi sunulmasını gerekçesiyle açıklaması

durumunda her biri için 5 puan, toplamda 20 tam puan kabul edilecektir.

KISMİ PUAN (5+5+5/3+2+3+2)

Öğrencinin;

I. kaynakçanın belirtilmesini gerekçesiyle açıklaması,

II. akademik yazım standartlarına uyumu gerekçesiyle açıklaması,

III. tarihsel bağlamın ve kronolojik sıralamanın takip edilmesini gerekçesiyle açıklaması,

IV. yeni bir bakış açısı veya bilgi sunulmasını gerekçesiyle açıklaması

cevaplarından yalnızca birini vermesi durumunda 5 puan, ikisini vermesi durumunda 10 puan, üçünü vermesi durumunda 15 puan kabul edilecektir.

Öğrencinin; "kaynakçanın belirtilmesi, akademik yazım standartlarına uyum, tarihsel bağlamın ve kronolojik sıralamanın takip edilmesi, yeni bir bakış açısı veya bilgi sunulması" cevaplarını gerekçelerini açıklamadan vermesi durumunda birincide 3 puan, ikincide 5 puan, üçüncüde 8 puan, dördüncüde 10 puan kabul edilecektir.

SIFIR PUAN

Cevabın "kaynakçanın belirtilmesi, akademik yazım standartlarına uyum, tarihsel bağlamın ve kronolojik sıralamanın takip edilmesi, yeni bir bakış açısı veya bilgi sunulması" içermemesi veya herhangi bir cevap verilmemesi sıfır puan kabul edilecektir.

2.

2.1. TAM PUAN (3+2+3+2=10 PUAN)

Öğrencinin cevabının (yukarıdaki gibi);

I. erişim kolaylığı,

II. zaman ve maliyet verimliliği,

III. geniş veri havuzu,

IV. modern analiz araçları

ile ilgili açıklamaları içermesi durumunda birincide 3 puan, ikincide 5 puan, üçüncüde 8 puan, dördüncüde 10 tam puan kabul edilecektir.

2.1. KISMİ PUAN (3+2+3)

Öğrencinin;

I. erişim kolaylığı açıklaması

II. zaman ve maliyet verimliliği açıklaması

III. geniş veri havuzu açıklaması,

IV. modern analiz araçları açıklaması

cevaplarından yalnızca birini vermesi durumunda 3 puan, ikisini vermesi durumunda 5 puan, üçünü vermesi durumunda 8 puan kabul edilecektir.

2.1. SIFIR PUAN

Öğrencinin yazdığı açıklama "erişim kolaylığı, zaman ve maliyet verimliliği, geniş veri havuzu, modern analiz araçları" bilgilerini içermiyorsa veya öğrenci cevap vermemişse sıfır puan kabul edilecektir.

2.2. TAM PUAN (5+5=10 PUAN)

Tarihî belgelerin dijitalleştirilmesi sürecinde telif hakkı ihlalleri söz konusu olabilir. Örneğin dijitalleştirilen eserler izin alınmadan yayımlanabilir, bu da hem etik hem de yasal sorunlara yol açar. Dijital ortamda yayılan içerikler, tarihsel bağlamdan koparılabilir, manipüle edilebilir ya da yanlış yorumlanabilir. Böyle bir durumda yanlış veya yanıltıcı bilgiler hızla yayılabilmektedir. Örneğin bir sosyal medya platformunda "tarihî belge" diye gerçek olmayan bir içerik yayımlanabilir ki bu durum etik anlayışa aykırıdır.

Yukarıdaki gibi;

I. telif hakkı-etik ilişkisinin bir örnekle açıklanması,

II. yanıltıcı bilgilerin yayılması-etik ilişkisinin bir örnekle açıklanması,

durumunda birincide 5 puan, ikincide 10 tam puan kabul edilecektir.

2.2. KISMİ PUAN (5/3+2)

I. Telif hakkı-etik ilişkisinin bir örnekle açıklanması

II. Yanıltıcı bilgilerin yayılması-etik ilişkisinin bir örnekle açıklanması

cevaplarından yalnızca birine yer verilmesi durumunda 5 puan kabul edilecektir.

Cevapta;

I. telif hakkı-etik ilişkisinin,

II. yanıltıcı bilgilerin yayılması-etik ilişkisinin,

örnek verilmeden açıklanması durumunda birincide 3 puan, ikincide 5 puan kabul edilecektir.

2.2. SIFIR PUAN

Cevapta telif hakkı-etik ilişkisi, yanıltıcı bilgilerin yayılması-etik ilişkisi dışında bir açıklama yapılması veya herhangi bir cevap verilmemesi durumunda sıfır puan kabul edilecektir.

3. TAM PUAN (5+5+5+5=20 PUAN)

Mezopotamya'da Tarım Devrimi ile birlikte besin bulma kaygısının azalması ve iş gücü ihtiyacının artması gibi nedenlerle insan sayısı hızla çoğaldı. Artan üretimle birlikte bölge insanların üretim araçlarını ve elde ettikleri ürünleri sahiplenmeye başlaması özel mülkiyeti ortaya çıkardı. Tarım yapılan bölgelerde önce köyler, ardından şehirler kuruldu ve bu süreçle birlikte yöneticiler, askerler, çiftçiler, tüccarlar gibi farklı sınıflar oluştu. Bu gelişmelere bağlı olarak iş bölümü yaygınlaşırken aynı zamanla sınıf ayrımına dayanan yeni bir toplum yapısı ortaya çıktı.

Öğrencinin (yukarıdaki gibi);

I. nüfus artışı,

II. özel mülkiyetin ortaya çıkması,

III. yeni meslek gruplarının ortaya çıkması,

IV. sınıf ayrımının ortaya çıkması

cevaplarını vermesi durumunda her biri için 5 puan, toplamda 20 tam puan kabul edilecektir.

KISMİ PUAN (5+5+5)

Öğrencinin (yukarıdaki gibi);

I. nüfus artışı,

II. özel mülkiyetin ortaya çıkması,

III. yeni meslek gruplarının ortaya çıkması,

IV. sınıf ayrımının ortaya çıkması

cevaplarından yalnızca birini vermesi durumunda 5 puan, ikisini vermesi durumunda 10 puan, üçünü vermesi durumunda 15 puan kabul edilecektir.

SIFIR PUAN

Öğrencinin cevabının Tarım Devrimi ile birlikte Mezopotamya'da toplumsal yapıda meydana gelen değişimleri içermemesi veya cevap verilmemesi durumunda sıfır puan kabul edilecektir.

4. TAM PUAN (2x5) + (2x5) = 20 PUAN

Tarım Devrimi başladıktan hemen sonra **sulama** faaliyetleri devreye girdi, **üretim teknikleri** gelişti ve insanlar daha fazla **artı ürün** biriktirmeye başladı. Biriken artı ürünlerin pazarlanma ihtiyacı, ticaret faaliyetlerin başlamasına ve toplumlar arasındaki etkileşimlerin artmasına yol açtı. Bu gelişmeler sonucunda ihtiyaçların çeşitlenmesi ve bilgi birikiminin artması, **kayıt tutma** ve düzenli bilgi aktarımı ihtiyacını doğurdu. Bu süreçte **yazı** ortaya çıktı ve kültürel hayatın temel taşlarından biri hâline geldi. Arazi **hesaplamalarından vergi** kayıtlarına, **doğa olaylarından teknolojik deneyimlere** kadar insanlığın birikimi kayıt altına alındı.

Yukarıdaki gibi her cümlede kelime bulutunda yer alan "Artı Ürün, Çalışma Zamanı, Devlet, Deneyim, Din, Doğa Olayları, Gözlem, Hesaplama, Kayıt Tutma, Sulama, Tarla Ölçümü, Tablet, Ticaret, Üretim Teknikleri, Vergi, Yazı" kavramlarından en az birini kullanmak kaydıyla "Tarım Devrimi'nin kültürel faaliyetlere etkisini" anlatan beş cümle oluşturulduğunda;

I. her cümle için 2 puan (2x5),

II. her kavram için 2 puan (2x5)

olmak üzere toplamda 20 tam puan kabul edilecektir.

KISMİ PUAN

Öğrenci, kelime bulutunda yer alan "Artı Ürün, Çalışma Zamanı, Devlet, Deneyim, Din, Doğa Olayları, Gözlem, Hesaplama, Kayıt Tutma, Sulama, Tarla Ölçümü, Tablet, Ticaret, Üretim Teknikleri, Vergi, Yazı" kavramlardan en az birini kullanmak kaydıyla "Tarım Devrimi'nin kültürel faaliyetlere etkisini" anlatan her cümle için (2+2) = 4 puan olacaktır.

SIFIR PUAN

- Kelime bulutunda yer alan kavramları içermeyen veya kavramı barındırmasına rağmen Tarım Devrimi'nin kültürel faaliyetlere etkisiyle ilgili olmayan cümleler için puan verilmeyecektir.
- Öğrencinin cevap vermemesi durumunda sıfır puan kabul edilecektir.

5.**5.1. TAM PUAN (4+3+3=10 PUAN)**

- Her iki devlette egemenliğin kaynağı Tanrı'ydı ve hükümdarlar ülkeyi Tanrı adına yönetirdi.
- Her iki devlette ülke yönetiminde önemli rol oynayan meclislerin varlığı söz konusuydu. Hititlerde bu meclise pankuş, Asya Hunlarında ise kurultay ya da toy adı verilirdi.
- Her iki devlette veraset geçerli olup, mevcut hükümdardan sonra onun soyundan gelen vârislerden birisi tahta çıkardı.

Yukarıdaki gibi;

I. Tanrı ve kral ilişkisi,

II. meclis yapısı,

III. tahtın devri

açıklamalarından birinin yapılması durumunda 4 puan, ikisinin yapılması durumunda 7 puan, üçünün yapılması durumunda 10 tam puan kabul edilecektir.

5.1. KISMİ PUAN (4+3)

Öğrenci;

I. Tanrı ve kral ilişkisi,

II. meclis yapısı,

III. tahtın devri

açıklamalarından yalnızca birini yapması durumunda 4 puan, ikisini yapması durumunda 7 puan alacaktır.

5.1. SIFIR PUAN

Cevabın Hitit ve Asya Hun devletlerinin yönetim anlayışlarındaki benzerlikleri içermemesi veya herhangi bir cevap yazılmaması durumunda sıfır puan kabul edilecektir.

5.2. TAM PUAN (5+5=10 PUAN)

Eski Çağ'da, Tanrı ya da tanrıların evrenin düzenini ve insan yaşamını kontrol eden yüce varlıklar olduğuna dair dinî inanç, hükümdarların Tanrı tarafından görevlendirildiği anlayışını doğurmuştur. Hükümdarlar, egemenliklerini meşrulaştırmak için dinî temellere dayanıyordu. Tanrı tarafından seçildikleri veya Tanrı'nın vekili olarak atandıkları için yönetimleri sorgulanamaz bir otoriteye sahipti. Bu anlayış, halkın itaatini sağlamak ve iktidarlarını pekiştirmek için bir araç olarak kullanılmıştır.

Öğrencinin cevabında (yukarıdaki gibi);

I. evrende olup bitenin Tanrı eliyle gerçekleştiği dolayısıyla hükümdarın da Tanrı tarafından yetkilendirildiği,

II. hükümdarların egemenliklerini meşru hale getirmek, bu sayede halk nezdinde kabul görmek için iktidarını dinî temellere dayandırdığı

açıklamalarını yapması durumunda birincide 5 puan, ikincide 10 tam puan kabul edilecektir.

5.2. KISMİ PUAN (5)

Öğrencinin cevabında;

I. evrende olup bitenin Tanrı eliyle gerçekleştiği dolayısıyla hükümdarın da Tanrı tarafından yetkilendirildiği,

II. hükümdarların egemenliklerini meşru hale getirmek, bu sayede halk nezdinde kabul görmek için iktidarını dinî temellere dayandırdığı

açıklamalarından yalnızca birine yer vermesi durumunda 5 puan kabul edilecektir.

5.2. SIFIR PUAN

Öğrencinin cevabının "Evrende olup bitenin Tanrı eliyle gerçekleştiği dolayısıyla hükümdarın da Tanrı tarafından yetkilendirildiği, hükümdarların egemenliklerini meşru hale getirmek, bu sayede halk nezdinde kabul görmek için iktidarını dinî temellere dayandırdığı" açıklamalarını içermemesi veya herhangi bir cevap verilmemesi durumunda sıfır puan kabul edilecektir.